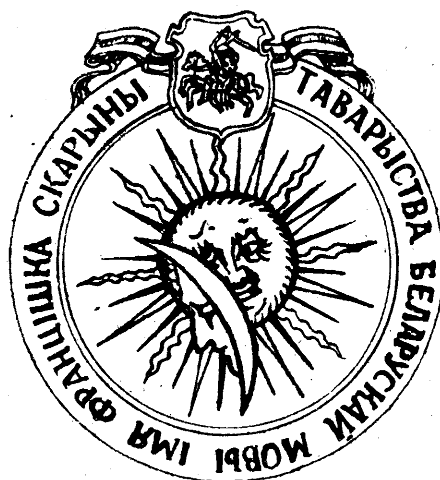
Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
Францішак БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

Штотыднёвая газета (Выходзіць з сакавіка 1990 г.) ◈ 9 (117) ◈ 3 сакавіка 1993 г. ◈ Кошт — па дамоўленасці. (Па падпісцы — 80 кап.)

ПОСТУП ТЫДНЯ

ПРЭЗІДЭНТ УКРАІНЫ ЛЕАНІД КРАЎЧУК НАВЕДАЎ АКЦЯБРСКІ РАЁН БЕЛАРУСІ, дзе ў час вайны загінуў яго бацька. Адбылася неафіцыйная сустрэча Леаніда Краўчука са Станіславам Шушкевічам. Расійскія сродкі масавай інфармацыі абышлі ўвагай гэтую падзею.

●

У ВІЛЕНСКІМ ПЕДАГАГІЧНЫМ УНІВЕРСІТЭЦЕ АДБЫЎСЯ СХОД ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ ШКОЛЫ. Галоўным пытаннем было — адкрыццё ў Вільні беларускай гімназіі.

Закончыліся заняткі першай групы супрацоўнікаў Міністэрства аховы здароўя на курсах беларускай мовы па 72-гадзіннай праграме. Яны былі арганізаваны Інфармацыйна-культурным цэнтрам Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь сумесна з Таварыствам беларускай мовы імя Ф. Скарыны.

Трыццаць пяць слухачоў курсаў здалі залікова экзамен і атрымалі адпаведныя пасведчанні. Іх уручыў старшыня Таварыства Ніл Гілевіч. Пасля адбылася гутарка за «круглым сталом» з выпускнікамі курсаў.

Работа курсаў працягваецца. Цяпер ідуць заняткі другой групы з 40 супрацоўнікаў Міністэрства. У далейшым ёсць намер праводзіць курсы з супрацоўнікамі іншых арганізацый. Адзначым актыўную работу па стварэнні курсаў вядучага спецыяліста Інфармкультцэнтра Тамары Кудрыцкай, ініцыятыву выкладчыцы Клаўдзіі Капцэвіч, якая падрыхтавала для слухачоў невялікі слоўнік найбольш пашыраных у практыцы медыцынскіх тэрмінаў.

В. ВІЛЬТОЎСКІ.

БЕЛАРУСКІЯ СПЕВАКІ ЭДУАРД ПЕЛАГЕЙЧАНКА І НАТАЛЛЯ КАСТЭНКА ЗАПРОШАНЫ дырэкцыяй дзяржаўных оперы і балета Турцыі ў Анкары на выкананне партый Радамеса і Аіды ў оперы Дж. Вердзі «Аіда».

●

ДЭЛЕГАЦЫІ БЕЛАРУСІ І УКРАІНЫ ВЫСТУПІЛІ НА ПЛЕНАРНЫМ ПАСЯДЖЭННІ КАНФЕРЭНЦЫІ ПА РАЗЗБРАЕННІ Ў ЖЭНЕВЕ. Беларусь адмаўляецца ад валодання ядзернай зброяй. Украіна — не спяшаецца.

Па звестках БелаПАНа ў Беларусі акрэдытавана 175 прадстаўніцтваў замежных фірм і арганізацый. 111 з іх адкрыты ў 1992 годзе, у гэтым—7. Найбольшая колькасць фірм і арганізацый: 58 польскіх, 30 нямецкіх, 11 амерыканскіх і 9 афганскіх.

Са святам вясны, дарагія спадарыні!

Самыя прыгожыя на свеце
Нашы беларускія жанчыны і дзяўчаты.
Кветкі хай красуюць ім
і сонца свеціць
Кожны дзень, нібы вясной на Свята!

ЗАЯВА
РАДЫ ЗГУРТАВАННЯ БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ «БАЦЬКАЎШЧЫНА»

У ліпені 1992 года Згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына» ў адпаведнасці са сваім статутам выступіла з ініцыятывай склікання ў 1993 годзе Першага з'езда беларусаў свету. Правядзенне такога з'езда і далучэнне да яго самых шырокіх колаў грамадства, актыўны ўдзел урадавых структур мог бы паспрыяць умацаванню нашай беларускай дзяржаўнасці, пашырэнню ідэй дэмакратыі і нацыянальна-культурнага адраджэння. Урадам Беларусі былі зроблены пачатковыя, хоць і сціплыя крокі ў гэтым кірунку.

На жаль, апошнім часам узніклі тэндэнцыі, што не могуць не трывожыць нас і ўсю нацыянальную інтэлігенцыю, якой не абыякавы лёс беларускага адраджэння. Газеты, заснавальнікам якіх выступае Савет Міністраў Беларусі («Рэспубліка», «Советская Белоруссия» і іншыя дзяржаўныя сродкі масавай інфармацыі), рэгулярна змяшчаюць матэрыялы, накіраваныя супраць рэальнага станаўлення нашай незалежнай дзяржавы, за прыніжэнне, а то і выкараненне беларускай мовы. Не створаны ўмовы для працы ЗБС «Бацькаўшчына», да гэтага часу не вырашана пытанне з памяшканнем.

Урад, як і дэпутацкая група «Беларусь» у Вярхоўным Савеце, што цесна звязана з яго структурамі, паспрыяў рэанімацыі галоўнай антысацыяльнай сілы — КПБ, якая да таго ж заўсёды варожа ставілася да беларускага замежжа, унясенню ў праект будучай Канстытуцыі Беларусі палажэнняў, якія павялічваюць пагрозу ўзнікнення дыктатуры, заблакаванню народнай ініцыятывы рэферэндуму.

Усё гэта ў значнай ступені ставіць пад сумненне магчымасць прыезду на Першы з'езд беларусаў свету шматлікіх нашых замежных суродзічаў, якія непасрэдна звязвалі і звязваюць наша нацыянальнае адраджэнне са спыненнем дзейнасці КПБ — КПСС — структуры былой імперыі.

У сувязі з вышэйсказаным мы заклікаем Урад Беларусі выкарыстаць увесь свой уплыў для таго, каб стварыць больш спрыяльную атмасферу для правядзення Першага з'езда беларусаў свету. Гэты з'езд не можа адбыцца ў атмасферы антыбеларускай істэрыі, афіцыйнай падтрымкі сіл, што выступаюць супраць адраджэння нашай Бацькаўшчыны, яе культуры, мовы.

Аб'яднанне намаганняў у правядзенні з'езда патрэбнае і магчымае, калі Урад Беларусі пачне дзейнічаць у адпаведнасці з дэклараванымі ім прынцыпамі.

ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!

Прынята Радай ЗБС «Бацькаўшчына» 6 лютага 1993 г.

У цэнтры ўвагі — беларускі падручнік

У суполках ТБМ: насустрач з'езду

Праблемы новых беларускіх падручнікаў для сярэдніх агульнаадукацыйных школ сталі тэмай сходу грамадскасці Менска, скліканага сталічнай арганізацыяй ТБМ імя Ф. Скарыны.

Акрамя актывістаў раённых рад нашага таварыства (па чыёй ініцыятыве, дарэчы, адбыўся сход), на сустрэчу запрашаліся аўтары беларускамоўных падручнікаў, прадстаўнікі Камісіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны, адпаведнай камісіі сталічнага выканкама, кіраўнікі Савета Міністраў, міністэрстваў адукацыі і інфармацыі, управлення адукацыі Менска, супрацоўнікі выдавецтваў, творчых саюзаў, навучальных устаноў, зацікаўленых навукова-даслед-

(Працяг на с. 3).

◆

Міністэрствам юстыцыі РБ зарэгістравана Партыя зялёных Беларусі.

◆

● *У суполках ТБМ: насустрач з'езду* ●

Смаргонь

З 1990/91 навучальнага года аддзелы адукацыі, культуры вядуць справаводства, пасяджэнні на беларускай мове. На працягу гэтага года назвы вёсак, рэк, адміністрацыйных будынкаў будуць усе аднаўлены. На беларускай мове даецца інфармацыя на прадпрыемствах гандлю. З 1989/90 навучальнага года ўсе вучні раёна вывучаюць родную мову. На яе пераведзены дзіцячыя садкі, якія былі рускамоўнымі. Працуе самабытны народны тэатр лялек «Батлейка» на базе Залескага Дома культуры. У чэрвені 1990 года завершана рэканструкцыя дома-музея паэта-дэмакрата Францішка Багушэвіча. Суполку ТБМ узначальвае паэт Алесь Жамойцін. На газету «Наша слова» падпісалася пакуль што толькі 49 чалавек.

Старшыня выканкама А. А. ЯНЕЦ.

Дуброўна

ТБМ створана ў 1990 годзе. Узначальвае яго Дваракоўская Антаніна Аляксандраўна.

У 25 дзіцячых дашкольных установах раёна праводзіцца выхаваўча-навучальная работа на беларускай мове. У раёне 13 сярэдніх, 10 няпоўных сярэдніх і 6 пачатковых школ. З іх 4 школы рускамоўныя. У гэтым годзе навучанне на беларускай мове вядзецца ў першым, другім і трэцім класах. Са студзеня па красавік 1993 года бібліятэкі раёна ўключыліся ў эстафету пад назвай «Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры». У навучальных установах і ўстановах культуры раёна вядзецца пераход справаводства на беларускую мову.

Старшыня райвыканкама М. А. ЛЯШЧЫНСКІ.

Ляхавічы

ТБМ у раёне ўзначальвае Васіль Міхайлавіч Сокал, былы настаўнік. Пытанне аб выкананні Закона аб мовах і Дзяржаўнай праграмы па яе ажыццяўленні запланавана і будзе разглядацца ў бягучым годзе. На газету «Наша слова» падпісаліся 54 чалавекі.

Нам. старшыні райвыканкама Н. А. СОКАЛ.

Петрыкаў

ТБМ у раёне ўзначальвае Самахвалаў Іван Дзмітрыевіч. У арганізацыі пяць першасных суполак, якія аб'ядноўваюць 87 сяброў. На працягу двух гадоў у раёне працуе факультатыў «Абітурыент» па беларускай літаратуры з мэтай падрыхтоўкі здольных вучняў для паступлення ў навучальныя ўстановы. На орган ТБМ — газету «Наша слова» ў раёне падпісалася пакуль што 16 чалавек. Прапаганда гэтага выдання працягваецца.

Старшыня райвыканкама У. І. ХІЛЯ.

Кобрын

У студзені 1991 года ў горадзе і раёне створана аб'яднаная арганізацыя ТБМ, якая налічвае 20 чалавек. Узначальвае раду Таварыства супрацоўнік газеты «Кобрынскі веснік» Ігар Сідарук. 21 красавіка 1992 года разгледжана пытанне «Аб навучанні вучняў першых класаў на беларускай і іншых нацыянальных мовах». З мэтай рэалізацыі гэтага рашэння з 1992 года ў гарадскіх школах створана 38 беларускіх класаў (пры агульнай колькасці іх — 39).

Старшыня гарадскога Савета народных дэпутатаў Н. ГАРДЗІЕВІЧ.

Шуміліна

У раёне дзейнічае ТБМ імя Ф. Скарыны, якое ўзначальвае намеснік рэдактара раённай газеты Мікалай Мароз. Кантроль за дзейнасцю Таварыства, а таксама аказаннем яму неабходнай дапамогі даручана ажыццяўляць намесніку старшыні райвыканкама Аўчыннікавай В. П. На 1993 год 55 падпісчыкаў будуць атрымліваць газету «Наша слова».

Нам. старшыні райвыканкама В. П. АЎЧЫННІКАВА.

Беразіно

У Бярэзінскім раёне арганізацыя ТБМ імя Ф. Скарыны адсутнічае. У 1993 годзе на раён выпісана 7 экземпляраў газеты «Наша слова».

Нам. старшыні выканкама І. С. ГУЛІН.

«Нацыянальна-культурнае адраджэнне Беларусі — справа гонару і сумлення кожнага грамадзяніна рэспублікі»

ЗАЯВА

пашыранай кансультацыйнай нарады дэмакратычных патрыятычных арганізацый Рэспублікі Беларусь, якая адбылася 25 студзеня 1993 г. з нагоды 3-іх угодкаў прыняцця Закона Рэспублікі Беларусь аб мовах

Усведамляючы сваю адказнасць за будучыню Бацькаўшчыны, кіруючыся пачуццём святога абавязку перад народам Беларусі, за адраджэнне Роднай мовы і нацыянальнай культуры, мы, удзельнікі кансультацыйнай нарады дэмакратычных патрыятычных арганізацый рэспублікі ў складзе палітычных партый і іншых аб'яднанняў — БСДГ, БСП, ПНЗ, НДПБ, ТБМ імя Ф. Скарыны, Саюза пісьменнікаў Беларусі, згуртавання беларусаў Свету «Бацькаўшчына», Згуртавання беларускай шляхты пры ўдзеле Камісіі Вярхоўнага Савета па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны, у адпаведнасці з Дэкларацыяй аб Дзяржаўным суверэнітэце Рэспублікі Беларусь, Канстытуцыяй і дзейным заканадаўствам Рэспублікі Беларусь

ЗАЯЎЛЯЕМ

пра поўную згоду са статусам беларускай мовы як адзінай дзяржаўнай у рэспубліцы, а таксама пра агульнае імкненне кіравацца ў грамадскім жыцці палажэннямі Закона аб мовах, іншымі нарматыўнымі актамі, якія рэгулююць моўна-культурныя адносіны ў дзяржаве.

Выказваем рашучы пратэст у сувязі з імкненнем пэўных палітычных груповак і некаторых сацыяльна абмежаваных груп насельніцтва Беларусі дыскрэдытаваць дзейны Закон аб мовах у Рэспубліцы Беларусь і перашкодзіць яго ажыццяўленню. Наша Бацькаўшчына — гэта агульны дом для прадстаўнікоў розных нацыянальных супольнасцей, розных канфесій і грамадска-палітычных аб'яднанняў грамадзян Беларусі. Але нас аднае агульная гісторыя і нацыянальна адметная спадчына, мова беларускага народа, народа, які даў найменне рэспубліцы і стварыў адметную еўрапейскую культуру. З'яўляючыся часткай народа Беларусі, ганебна падымаць руку альбо кідаць непрыхільныя словы, калі гаворка ідзе пра мову народа, пра яго культуру, пра будучыню Бацькаўшчыны.

Мы заклікаем усіх сумленных грамадзян Беларусі, незалежна ад нацыянальнай прыналежнасці, палітычных перакананняў, а таксама ад прыналежнасці да канфесіі, прафесійнай суаднесенасці, зрабіць усё, што ад нас усіх залежыць, каб беларуская мова стала паўнапраўным гаспадаром у рэспубліцы. Заклікаем далучыцца да наступных патрабаванняў да Вярхоўнага Савета і Урада рэспублікі:

1. Не дапусціць заканадаўчага абмежавання функцый беларускай мовы, як адзіна дзяржаўнай у Рэспубліцы Беларусь пры адначасовым забеспячэнні патрэб нацыянальна-культурнага развіцця ўсіх нацыянальных супольнасцей Беларусі.
2. Паслядоўна выконваць палажэнні Закона аб мовах, аб адукацыі, аб культуры, Дзяржаўнай праграмы развіцця беларускай і іншых моў у Рэспубліцы Беларусь, стварыўшы ўмовы для таго, каб ва ўсіх галінах грамадска-культурнага жыцця Беларусі нацыянальная мова займала ў адпаведнасці з нарматыўнымі актамі рэспублікі пачэснае месца. Распрацаваць на ўзроўні заканадаўчых і іншых нарматыўных актаў сістэму мер, якая прадугледжвае адказнасць службовых асоб усіх узроўняў у рэспубліцы за няпоўнае і недастатковае выкананне палажэнняў Закона аб мовах. Выяўляць і даваць належную ацэнку ўсім фактам правядзення палітыкі русіфікацыі на дзяржаўным узроўні.
3. Адмовіцца ад выкарыстання ў эфіры новага цалкам рускамоўнага канала тэлебачання на базе Санкт-Пецярбургскага тэлеканала, калі не створана належных умоў для развіцця ўласнабеларускага эфіру, калі не транслююцца перадачы з Кіева, Вільні і іншых сумежных краін.
4. Аказаць усямерную падтрымку дзейнасці патрыятычных дэмакратычных арганізацый рэспублікі, накіраваную на адраджэнне беларускай мовы, пашырэнне нацыянальнай культуры, фарміраванне грамадзянскай супольнасці нацыянальна свядомых грамадзян Беларусі.
5. Прыкласці намаганні для стварэння нацыянальнай сістэмы адукацыі і інфармацыі, развіцця і ўзбагачэння беларускай культуры і мовы. У першую чаргу неабходна стварыць умовы дзеля папулярызацыі ведаў пра гісторыю Беларусі, выпусціўшы шэраг падручнікаў і дапаможнікаў, а таксама папулярных выданняў пра слаўнае мінулае беларускага народа.
6. Стварыць міжведамасныя грамадска-дзяржаўныя камісіі з прадстаўніцтвам нацыянальна-патрыятычных і іншых дэмакратычных грамадскіх арганізацый па правядзенні атэстацыі кіруючых кадраў у галіне адукацыі, інфармацыі і іншых сферах сацыяльна-культурнага комплексу з мэтай забеспячэння патрабаванняў Закона аб мовах па пераводзе справаводства на дзяржаўную мову.
7. Звярнуць увагу сродкаў масавай інфармацыі на недапушчальнасць любых формаў знявагі дзяржаўнай беларускай мовы; у выпадку парушэння дадзенага патрабавання прыцягваць вінаватых да адказнасці ў адпаведнасці з дзейным заканадаўствам.

Няма будучыні для дзяржавы, якая не мае дзяржаўнай мовы, няма будучыні ў палітычных структур, якія не ўсведамляюць таго, што Беларусь ёсць, калі мае месца духоўна-культурная лучнасць народа нашай агульнай Бацькаўшчыны. Будучыня за тымі, хто служыць Бацькаўшчыне.

ВЕЧНА ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ І МАТЧЫНА МОВА!

Я. ЦУМАРАЎ, А. ТРУСАЎ, М. СТАТКЕВІЧ, Г. КАРПЕНКА, А. АПРЫШКА, К. ЦВІРКА, А. ГРЫЦКЕВІЧ, Л. АКАЛОВІЧ, А. ПІСЬМЯНКОЎ.

Новыя шыльды на вуліцах Маладзечна

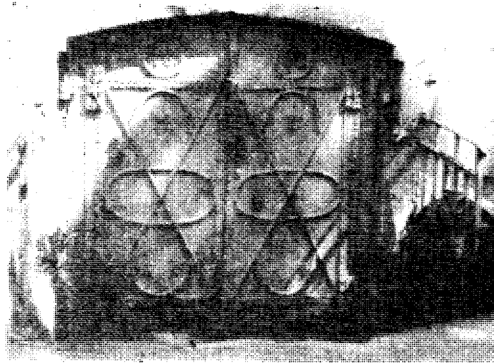
Пры актыўным удзеле сяброў і прыхільнікаў гарадскога аддзялення ТБМ імя Ф. Скарыны мясцовы выканкам вырашыў вярнуць старыя і надаць новыя назвы некаторым плошчам і вуліцам нашага горада. Новыя шыльды неўзабаве з'явяцца на 24 вуліцах і плошчах Маладзечна. Большасць з іх будуць насіць імёны знакамітых дзеячаў беларускай культуры, літаратуры і гісторыі. Адыёзныя назвы вуліц (Леніна, Маркса, Энгельса, Калініна, Дзяржынскага, Горкага, П. Марозава, Піянерская, Рэвалюцыйная, Кастрычніцкая) зніклі. На дамах гэтых вуліц пачалі прымацоўваць шыльдачкі з прозвішчамі Скарыны, Буйніцкага, Драздовіча, Буйло, Цёткі, Грыцаўца. Шэрагу вуліц вернуты іх «родныя», старадаўнія назвы: Замкавая, Гарадоцкая, Велікасельская, Бухаўшчына.

Гарвыканкам збіраецца і надалей даваць новыя назвы вуліцам, якія пакуль носяць імёны тых асоб, якія да горада не мелі ніякага дачынення.

Мікола КАПЫЛОВІЧ.

Матэрыяльная гісторыя — таксама Слова!

НА ЗДЫМКУ: дзверы склепа 1892 года (Менск, вул. Астроўскага, 18), па-варварску знішчаныя праз стагоддзе.

Пішу ў адказ на зварот да чытачоў аднаўляць культуру Беларусі («Наша слова», 1993, № 1). Лічу, што гісторыя Менска — таксама Слова. Зараз за разбурэнне і знішчэнне помнікаў архітэктуры і мастацтва Беларусі прынята ганіць рэжым, які 70 гадоў існаваў у СССР.

Але хто вінаваты, што і ў апошнія гады, нават у 1992 годзе, па-ранейшаму безаглядна знішчаюцца рэшткі нашага старога Менска? У пачатку 1992 г. мне было прыемна **ўбачыць** і сфатаграфаваць будынак па вул. Астроўскага № 18, дзе тады яшчэ захоўваўся склеп, на металічных дзвярах якога быў выбіты надпіс: «1892». Праіснавалі гэтыя дзверы аж цэлых сто гадоў, нават вайна іх абмінула! На жаль, зараз іх няма.

Хто вінаваты ў вандалізме? Чаму ніхто не схапіў злачынцаў за руку? Калі, нарэшце, спыніцца нічым не апраўданае варварства?

Эмілія МАРЫЧ.

Дык каго дыскрымінуюць і хто каго ашуквае?

У радыёперадачы «Вы нам пісалі — адказваем» увечары 13 студзеня журналіст Юры Ермалюк даволі адмыслова, зачытваючы лісты супрацьлеглага зместу, развіваў пытанне пра дзяржаўнае двухмоўе на Беларусі. Мы слухалі яе ў шпіталі, у Рэспубліканскім інстытуце анкалогіі. Якраз зайшла ў нашу палату да хворага сястра, дарэчы, настаўніца. І, магчыма, не без уплыву гэтай радыёперадачы кажа: «У Беларусі ўсё было б добра, каб не дыскрымінацыя рускай мовы».

— Дзе ж яна дыскрымінуецца? — здзівіўся я.

— Усюды,— спакойна адрэагавала жанчына.

— А мы зараз праверым, чыя мова дыскрымінуецца,— сказаў я і ўключыў беларускую радыёпраграму. Нейкі прафесар разважаў пра стан Беларусі, -але... па-расійску. Уключыў астатнія дзве праграмы — зноў тая ж мова.

Дык каго ж тады дыскрымінуюць, калі я, беларус, у Беларусі не магу паслухаць радыё ці тэлевізар у любы час на роднай мове? Маючы дзве-тры праграмы. Дык куды мне падацца, каб я заўсёды, калі захочацца, мог пачуць на роднай мове і песні, і фільмы, і таго ж прафесара?

Звярніце ўвагу на перадачу «Радыёфакт». Там за гадзіну прагучыць 4—6 музычных антрактаў, але толькі адзіная або і ніводнай песні па-беларуску. Антыбеларускасць «Радыёфакта» я даўно заўважыў. Яны калі і даюць беларускую песню, то гэта будзе насміханне, як дзед бабу ўтапіў, як бабуля пасвіла куранятказ. Гэта можа быць сапсаваная «Песнярамі» да абразлівасці песня «Касіў Ясь канюшыну» ці штосьці іншае падобнае. Тое ж трэба сказаць і пра большасць іншых тэле- і радыёперадач.

Запытайцеся ў Менску ці ў любым іншым пункце Беларусі, што ведае ваш знаёмы або выпадковы сустрэчны пра Міхася Забэйду-Суміцкага. Дзевяноста дзевяць працэнтаў скажуць, што яго ніколі не чулі і не ведаюць, хто гэта. А ён жа наш беларускі спявак з сусветнай славай. Я, напрыклад, ніколі не чуў яго па тэлебачанні і толькі адзін раз па радыё. А яго б нам слухаць кожны дзень ды ганарыцца, што такі талент дала свету Беларусь.

Кожны беларус захапляецца песнямі Данчыка, але апошнім часам і на яго ці не накладзена табу. Магчыма, у неспрыяльны для працуючага чалавека час і спявае нехта са славутых беларускіх артыстаў, аднак мне не шанцуе пачуць іх.

Месяц амаль быў у чарговым адпачынку. Кожны дзень не выключаю радыёкропку. Не толькі не чувацъ нашых славутасцей, беларуская мова ўжо амаль не гучыць па радыё і тэлебачанні.

А дзе знайсці медыцынскую, політэхнічную ці якую іншую вышэйшую нефілалагічную навучальную ўстанову з выкладаннем па-беларуску? Не знойдзеце. Куды ж ехаць маім дзецям з беларускай сярэдняй школы, каб атрымаць вышэйшую адукацыю на роднай мове? Дык каго дыскрымінуюць на Беларусі? Чаму і хто крычыць пра беларускі нацыяналізм, пра цяжкасці рускіх?

Ды ў нас дырэктара завода — беларуса трэба днём з агнём шукаць. Упэўнены, што і ў Вярхоўным Савеце Беларусі рускія складаюць значны працэнт.

А такі штрых. У паліклініцы Менскага навукова-даследчага інстытута анкалогіі ёсць кабінет № 24. Тут прымаюць хворых тэрапеўт і неўролаг. Я трапіў на прыём да тэрапеўта-жанчыны. Яна звярнулася да неўролага:

— Паслухайце, як прыгожа гучыць беларуская мова.

— Надо знать русский язык. Стыдно в городе разговаривать по-белорусски, — быў адказ.

І гэта сказаў спецыяліст, які павінен лячыць не толькі цела, але і душу пацыента. Так нас «лечаць» ужо 75 гадоў.

Ва ўспомненай у пачатку радыёперадачы закранался і такая тэма. Жанчына паскардзілася, што мела на ашчаднай кніжцы некалькі тысяч рублёў (здаецца, чатыры), а цяпер за іх хіба толькі труну купіш. А Шушкевіч сказаў: грошы прымаў Савецкі Саюз, а яго цяпер няма. Нас абрабавалі.

Вядучы Юры Ермалюк адказаў: ён таксама ўкладчык. І яго абрабавалі. Але Шушкевіч фізік, а яго ашукваюць тэарэтыкі.

Лічу, што каментатар абразіў Станіслава Станіслававіча, спадар Шушкевіч казаў, што вярнуць тыя дзесяткі мільёнаў рублёў, якія ўкладзены ў банкі СССР, няма магчымасці, бо ў сённяшніх цэнах гэта трыльёны. Аднак пра тых, хто паклаў на ашчадныя кніжкі запрацаваныя некалькі тысяч, урад і Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь будуць думаць.

Думку Шушкевіча я перадаў сваімі словамі, але яго я зразумеў менавіта так.

Лічу, што нават самаму недасведчанаму чалавеку зразумела, што калі ў СССР пачалі выпускаць лішнія грошы, калі цэны на тавары пачалі расці, то ўсе людзі і кожная рэспубліка бяднелі, багацець хацела тая краіна, якая мела друкарскі станок.

Беларусь — прамысловая краіна, вытворчасць якой завязана на расійскай сыравіне. Калі цэны на нафту, газ, вугаль, металы павялічыліся ў сотні разоў, то і нашы ўсе тавары павінны былі даражэць. У такіх умовах цяжка прыдумаць, як разлічыцца за пазыкі Савецкага Саюза; тым больш, што грошы ўкладчыкаў забраў сабе Цэнтр.

Урэшце, частка адказнасці за гэта ляжыць не на Шушкевічу, а на былым урадзе БССР, на ЦК КПБ, які кіраваў усім на свеце і паслухмяна прымушаў выконваць усе загады Цэнтра. Урэшце, старшыня Вярхоўнага Савета — гэта яшчэ не Вярхоўны Савет, які, на маю думку, не надта дбае пра народ.

P. S. Сёння кажуць: «А хто забараняў размаўляць па-беларуску?» Забаранялі. Мяне не раз выклікалі ў КДБ і казалі: «Белорусский язык должен исчезнуть, а вы нам мешаете!»

За тое, што я заўсёды і з усімі размаўляю па-беларуску, мяне адпаведныя структуры білі на кожным кроку.

Алесь БЕЛАКОЗ,
сябра Рэспубліканскай Рады ТБМ.
в. Гудзевічы.

У суполках ТБМ: насустрач з'езду

У цэнтры ўвагі — беларускі падручнік

(Працяг. Пачатак на с. 1).

чых арганізацый і сродкаў масавай інфармацыі.

Адзначым, што галоўнае пытанне парадку дня «Аб забеспячэнні вучняў падручнікамі па комплексу прадметаў на беларускай мове» цяпер набыло асаблівую вастрыню, бо ад яго вырашэння ў значнай ступені залежыць ажыццяўленне Закона аб мовах і, у прыватнасці, перспектывы стварэння нацыянальнай беларускай школы. Прысутныя выдатна разумелі гэта, што знайшло адлюстраванне ў большасці выступленняў.

Кароткім уступам сход адкрыў старшыня Менскай арганізацыі ТБМ прафесар Мікола Савіцкі, які вызначыў практычныя мэты сустрэчы. Затым старшы навуковы супрацоўнік Нацыянальнага інстытута адукацыі сп. Яўген Лаўрэль пазнаёміў з вынікамі нядаўняга апытання, зробленага інстытутам. Яно ахапіла каля 900 вучняў чацвёртых беларускамоўных класаў у 22 менскіх беларускіх школах. Спецыялістаў цікавіла: як жа вучні рыхтуюцца да наступнага, пятага, класа, дзе выкладанне ўсіх прадметаў павінна ажыццяўляцца па-беларуску? Прамоўца падкрэсліў, што атрымалася карціна, далёкая ад станоўчай. На першы погляд з забеспячэннем школ беларускамоўнымі падручнікамі трывогі як быццам няма. Напрыклад, па матэматыцы іх сёння маецца амаль 70 працэнтаў ад неабходнай колькасці, па прыродазнаўству — дзве трэці. Але ж справа ў тым, што згаданыя падручнікі — перакладныя з выпушчаных у Расіі, яны наўрад ці стануць садзейнічаць патрыятычнаму выхаванню (там пра Беларусь, вядома, — ні слова). Да ўсяго, гэтыя падручнікі не зусім адпавядаюць нашым навучальным праграмам, таму, відаць, на іх і адсутнічае віза Міністэрства адукацыі Беларусі для выкарыстання ў школах рэспублікі. А па гісторыі, па замежных мовах, па працы, іншых навучальных прадметах беларускамоўных падручнікаў дагэтуль няма зусім. У бібліятэках менскіх школ, якія былі апытаны, толькі 13 працэнтаў складаюць выданні на роднай мове. І гэта не дзенебудзь у глыбінцы, а ў беларускіх школах сталіцы!

Начальнік аддзела ўпраўлення народнай адукацыі сталічнага выканкама А. В. Фралова паспрабавала перавесці гаворку з надзвычай набалелай праблемы вострага недахопу беларускіх падручнікаў у больш спакойнае рэчышча, дзе пэўныя дасягненні са праўды ёсць. Яна прыводзіла лічбы, працэнты, якія сведчаць аб пашырэнні беларускай мовы ў школах Менска. Але была ўсё ж змушана сконічыць мінорнай нотай, канстатуючы, што нават тыя беларускамоўныя падручнікі, якімі па некаторых прадметах зараз карыстаюцца ў школах, — перакладныя. А. Фралова пагадзілася, што беларускамоўных картаў і тэхнічных сродкаў навучання, іншых неабходных дапаможнікаў на роднай мове сёння няма ўвогуле.

З цікавасцю слухала аўдыторыя аўтара беларускага падручніка матэматыкі для сёмых-дзевятых класаў Г. М. Солтана, які з горычу прызнаў, што ў нашых варунках куды лягчэй і прасцей стварыць прынцыпова новы падручнік, чым, бясконца хадзячы па чыноўніцкіх кабінетах, дачакацца выхаду яго ў свет. Да слова, падручнік, напісаны некалькі гадоў назад сп. Г. Солтанам, у свой час атрымаў добрую ацэнку рэцэнзентаў, але ён пакуль на ранейшаму марнее ў рукапісе. А рукапіс падручніка роднай гісторыі, падрыхтаваны пяць гадоў таму прафесарам М. Ткачовым, кажуць, проста бясследна «згубіўся» ў лабірынтах Міністэрства адукацыі...

Намеснік дырэктара Беларускага гуманітарнага і адукацыйна-культурнага цэнтра, народны дэпутат Вярхоўнага Савета Л. П. Баршчэўскі падзяліўся вопытам самастойнага выпуску цэнтрам новых беларускамоўных школьных падручнікаў і дапаможнікаў. Ён, у прыватнасці, пазнаёміў прысутных з «Хрэстаматыяй сусветнай літаратуры», якая толькітолькі выйшла ў свет. Сп. Баршчэўскі таксама паведаміў, што на гэты год цэнтрам запланавана выпусціць «Гісторыю Бацькаўшчыны» для сёмых-дзесятых класаў (аўтары А. Грыцкевіч і А. Сідарэвіч), дапаможнік па гісторыі беларускай літаратуры, гісторыю музычнай культуры Беларусі, іншыя выданні.

Падсумоўваючы тут пачутае, выкладчыца Менскага педвучылішча № 2 В. К. Раманцэвіч падкрэсліла, што і ў сёлетнім годзе настаўнікі нашай сталіцы, як і ўсёй Беларусі, не маюць, на жаль, новых беларускіх падручнікаў. Яна прапанавала ў дапаўненне да ўжо існуючых курсаў у сістэме народнай адукацыі, дзе разам усе настаўнікі, стварыць курсы, прызначаныя для засваення спецыяльнай тэрміналогіі настаўнікамі па розных прадметах: асобна для фізікаў, матэматыкаў, для гісторыкаў, для настаўнікаў працы і г. д.

Сакратар Камісіі Вярхоўнага Савета па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны, галоўны сакратар ТБМ імя Ф. Скарыны Я. А. Цумараў акцэнтаваў увагу на тым, што посцех беларусізацыі школы закладваецца менавіта цяпер, што ўжо зараз неабходна запускаць у вытворчасць падручнікі на роднай мове. Прамоўца паведаміў, што Савет Міністраў даў згоду на рэалізацыю комплекснай праграмы матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння нацыянальнай школы. Ужо на падыходах да ўвасаблення згаданай праграмы, на якую дзяржава выдаткоўвацца значныя грашовыя сродкі, трэба неадкладна ажыццявіць выпуск беларускіх падручнікаў, бо час, як ніколі, прыспеў.

Прысутныя абурыліся тым, што сход праігнаравалі кіраўнікі Міністэрства адукацыі, беларускае тэлебачанне, журналісты некаторых перыядычных выданняў, нават ад «Настаўніцкай газеты» нікога ў аўдыторыі не было. Сход прыняў пастанову (друкуецца ў скарочаным выглядзе).

Сход грамадскасці Менска, скліканы гарадской радай ТБМ імя Ф. Скарыны, прыняў пастанову, дзе, у прыватнасці, прапанавана Савету Міністраў рэспублікі, Міністэрству адукацыі паскорыць распрацоўку дзяржаўнай праграмы матэрыяльна-тэхнічнага забеспячэння беларускамоўных школ. Звернута ўвага Міністэрства адукацыі на неадкладную неабходнасць забеспячэння нацыянальнай школы арыгінальнымі беларускамоўнымі падручнікамі, іншымі сродкамі навучання на роднай мове па ўсіх прадметах выкладання.

У пастанове таксама адзначана, што гарадская арганізацыя ТБМ імя Ф. Скарыны бярэ на сябе ролю грамадскага кантралёра за дзейнасцю органаў адукацыі Менска па пытаннях падрыхтоўкі беларускамоўных школ да новага навучальнага года.

Мар'ян ВІЖ.

ДА ВЕДАМА

ДОБРА, каб яшчэ з пасведчаннем выдавалася здароўе

Урад Рэспублікі Беларусь зацвердзіў Палажэнне аб пасведчанні пацярпелага ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС. Дакумент атрымаюць больш за 2 мільёны чалавек. Ім прадугледжаны ільготы па забеспячэнні жыллём, выдачы грашовых крэдытаў, па працаўладкаванні...

Беларусы-філолагі

Да 110-годдзя Івана Бялькевіча

6 сакавіка споўніцца 110 гадоў, як у вёсцы Варонічы (цяпер Слонімскага раёна) нарадзіўся Іван Кандратавіч Бялькевіч...

ЯШЧЭ і сёння на Магілёўшчыне можна пачуць словы, якіх не ведаюць больш нідзе. А што ўжо казаць пра дваццатыя гады! Можна сабе толькі ўявіць, як быў уражаны лексічным багаццем Янка Бялькевіч, выпускнік этнолага-лінгвістычнага аддзялення БДУ, калі прыехаў у Мсціслаў і пачаў працаваць дырэктарам педтэхнікума. Інбелкульт ухваліў яго намер стварыць слоўнік мясцовых гаворак. Але нават за тыя два гады, калі ён жыў у Мсціславе, з дапамогай сваіх шчырых памочнікаў Бялькевіч здолеў ахапіць пошукамі ўсю ўсходнюю **Магілёўшчыну.** І цяпер выклікаюць захапленне некаторыя з адшуканых пярлінак мясцовай лексікі і народнай словатворчасці. «Абравіта ўсё будзіць зьдзелына, кылі я скызаў» (Абавязкова, няўхільна стрымаю слова),— запэўніваў свайго аднавяскоўца гаспадар з вёскі Гірэевічы Клімавіцкага раёна. «Абравіта» трапіла не толькі ў Бялькевічаў збор, але і, праз паўвека, у Праславянскі слоўнік як адно з адметных беларускіх слоўцаў, якое, паводле меркавання маскоўскіх лінгвістаў, роднаснае лацінскаму слову брэвітар (коратка).

Збіранне захапіла вучонага, а таму праца спорылася. Часопіс «Наш край» паведамляў у 1928 годзе, што «словы на першыя літары слоўніка ўжо апрацаваны ўкладальнікам». Але вынік гэтай працы — «Краёвы слоўнік Усходняй Магілёўшчыны» быў надрукаваны толькі праз дзесяць гадоў пасля смерці Івана Кандратавіча Бялькевіча, у 1970 годзе. Адна з беларускіх энцыклапедый, што друкавалася ў тым жа годзе, наогул не ведае, што ён рабіў пасля 1930 года.

Другая, ЭЛіМБел, паведамляе: «з 1930 працаваў у РСФСР і на Украіне». Менавіта тады спецыяліст Слоўнікавай камісіі Інбелкульта Іван Бялькевіч быў беспадстаўна абвінавачаны ў нацыяналізме і высланы. І ўжо не вярнуўся на Радзіму, а замест развіцця беларускага мовазнаўства пілаваў драўніну, выкладаў расійскую мову і літаратуру, працаваў на «Азоўсталі» і ў будаўнічым тэхнікуме.

А яго ж выступленне на Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу і азбукі ў 1926 годзе выразна сведчыла, што ў мовазнаўства прыйшоў сапраўдны вучоны. Толькі сапраўдны вучоны мог, не зважаючы на абставіны, адарваны ад Беларусі, працаваць над слоўнікам.

А слоўнік атрымаўся вельмі цікавым і вялікім — «каля 20 тысяч вузкарэгіянальных і агульнабеларускіх лексем. Усе яны пададзены ў алфавітным парадку з захаваннем мясцовага вымаўлення і тлумачацца літаратурнымі адпаведнікамі...»

Неўзабаве, мяркую, «Краёвы слоўнік Усходняй Магілёўшчыны» будзе не толькі помнікам беларусу Івану Бялькевічу, але і дапаможа адрадзіцца нашай «самай старажытнай славянскай» мове.

П. П.

Патрыёты маўчаць не схацелі

МЫ АДЧУЛІ, ШТО НЕ АДНЫ

Шаноўная рэдакцыя, шаноўны спадар Э. Ялугін! Ужо амаль год прайшоў з таго часу, як у «Нашым слове» быў змешчаны артыкул «Патрыёты маўчаць не схацелі!» сп. Супруна. Ён і Вы былі першымі, хто закрануў балючае пытанне аб патрыятычным падполлі ў пасляваенны час, аб тых юнаках і дзяўчатах, якія не змаглі змірыцца з ганьбаваннем беларускай мовы, культуры, годнасці нашага народа і любімай Бацькаўшчыны.

Чэсць і хвала Вам за вялікую смеласць! Гэта была перамога над страхам, з якім мы жылі дзесяцігоддзі і з якім, на жаль, яшчэ многія жывуць і цяпер.

Мы адчулі сябе людзьмі, адчулі, што мы не адны, што ведаюць пра нас і помняць, і гэта з'яўляецца, бадай, найвялікшай для нас узнагародай. Дзякуючы Вам, у «Нашым слове» пачалі з'яўляцца артыкулы сяброў СБП і ў другіх выданнях, як «Народная газета», «Настаўніцкая газета», «Звязда», «Народнае слова», «Сумежжа», ды і ў іншых раёнах паяўляліся артыкулы на гэтую тэму, што, агулам узятае, вельмі паспрыяла таму, што большасць сяброў нашай арганізацыі ўжо рэабілітаваныя. Непасрэдна ў справе рэабілітацыі нам шмат дапамаглі народныя дэпутаты Л. Баршчэўскі, Г. Лавіцкі, а таксама пісьменнікі — Ул. Арлоў і паэт С. Грахоўскі. Не можам не ўспомніць Алеся Касценя — карэспандэнта мясцовай газеты «Пастаўскі край» (раней «Звязда»). Ён яшчэ намнога раней з вялікімі цяжкасцямі падымаў гэту тэму, але ж у той час яна не атрымала належнага водгуку, і толькі ўжо потым у «Звяздзе» і «Народнай газеце» змог змясціць свой даўно задуманы матэрыял.

Вельмі непакоіць нас тая акалічнасць, што некаторым сябрам СБП адмоўлена ў рэабілітацыі, як, напрыклад, Бабічу Янку, якому ў час арышту было ўсяго 17 гадоў.

Лічым гэта вялікай несправядлівасцю. Мы ўсе аднолькава «вінаватыя», бо жылі аднымі ідэямі, і не можа суд вызначыць, хто больш, а хто менш любіў сваю Беларусь. Бязмерны жаль, што многія нашы сябры так і не дачакаліся лепшых дзён і ляжаць дзесьці па ўсёй зямлі цяперашняга СНД. Ляжаць і на нашых пастаўскіх могілках двое: Стахоўскі Віктар і Лысёнак Валодзя.

Стахоўскі адбываў тэрмін пакарання ў «Ураллагу» і «Карлагу». Не будзем пісаць пра ўсе жахі, якія спадарожнічалі ў лагерным жыцці. Аб гэтым ужо шмат пісалася. Да ўсяго гэтага Стахоўскі яшчэ захварэў на энцэфаліт і вярнуўся дахаты поўным інвалідам. Нягледзячы на ўсё — атрымаў вышэйшую адукацыю і працаваў апантана. Быў надзвычай здольным юнаком. Стварыў у г. Паставы тэатральны калектыў, які потым стаў народным тэатрам. Ён быў рэжысёрам тэатра і, калі дазваляла здароўе, то і артыстам. Адначасова з гэтай працай удзельнічаў у стварэнні краязнаўчага музея ў г. Паставы. Ездзіў па вёсках, збіраў экспанаты ды і ў Вільню наведваўся не аднойчы, шукаючы патрэбныя матэрыялы ў архівах. Хвароба брала сваё, аднак жа музей быў адкрыты ягоным намаганнем. Спадзяваўся ён, што тут і застанецца працаваць, бо тэатр быў яму ўжо не пад сілу. Дарэчы, ён быў яшчэ і мастаком. Усё афармленне музея рабіў сам, а таксама прымаў удзел і ў афармленні горада і Дома культуры. Пісаў вершы. Працаваць у музеі яму не дазволілі. Дырэктарам прызначылі выпадковую жанчыну з партбілетам.

Лёс Лысёнка Валодзі не менш трагічны. Адбываў зняволенне ў Нарыльску. І колькі там жыў — марыў вярнуцца на Радзіму. І вось пенсія. Настаў доўгачаканы час вяртання. Прыехаў, купіў хату недалёка ад Менска і засталося толькі звольніцца з працы ў Нарыльску, аднак жа здарылася непрадбачанае. Ад вялікага хвалявання, мабыць, сэрца не вытрымала. У выніку — інфаркт і смерць у аэрапорце г. Нарыльска. Вярнуўся наш Валодзя ў цынкавай дамавіне, цяпер ужо назаўсёды, туды, дзе калісьці вучыўся, дзе побач ляжаць маці і бацька.

Але, якім бы ні цяжкім быў наш жыццёвы шлях, мы не шкадуем аб тым, у імя чаго ахвяравалі сваю маладосць і жыццё. Яшчэ раз дзякуем за ўсё, што Вы зрабілі для нас і нашых сяброў.

Жыве Беларусь!

Аляксандра УМПІРОВІЧ (Фурс), Антон ФУРС.

Мова ў свеце

Эсперанта: самы нейтральны сродак зносін

◈

На працягу майго дзесяцігадовага знаёмства з беларушчынай мне часта даводзілася параўноўваць становішча беларускай мовы з эсперанта: як першая, так і другая трымаюцца на адным толькі энтузіязме, не маюць дзяржаўнай падтрымкі. Падтрымкі не бачна нават пасля абвяшчэння незалежнасці ды дзяржаўнага статуса мовы. Шмат якія выданні выходзяць на беларускай мове вельмі малымі тыражамі. Іх вокладкі можна пабачыць толькі ў рубрыцы «выйшла з друку», але не на паліцах кнігарняў, дзе пануе другая, імперска-інтэрнацыянальная мова.

◈

Крыўдна, калі браты па лёсе кпяць з эсперанта: «Для эсперантыстаў усе мовы чужыя, толькі міжнародная — родная». Ларыса Геніюш у вершы, які працытаваў сп. Чыгрын у «Нашым слове» і ў «ЛіМе», называе эсперанта нават дзікім. Паэтку можна зразумець: гэта не родная мова і нават не чужая, але гучыць як здзек над безабароннай сіратой, што не мае гаспадара-заступніка. Можа, некаму здаецца, што эсперанта пагражае нацыянальным мовам, стварае пагрозу для нейкай другой? Але гэта не так. На самай справе яна нейтральная мова, нікому не пагражае, не служыць агрэсіўным мэтам, бо няма дзяржавы, якая была б зацікаўлена з яе дапамогай асімляваць нейкі народ, авалодаць свядомасцю іншага этнасу. Якраз наадварот — эсперанта абараняе нацыянальныя мовы малых этнасаў, аб'екты ды ахвяры моўнага імперыялізму, бо стварае патэнцыяльную перашкоду моўнай экспансіі. Будучы нейтральным сродкам знешніх зносін, які ставіць носьбітаў розных — вялікіх і малых моў — у аднолькавае, роўнае становішча, на адзіны ўзровень, яна стварае паміж імі нейкую нейтральную зону, захоўвае моўную раўнавагу. Эсперанта імкнецца адрозніць, раздзяліць сферы ўжывання розных моў, бо эсперанта з'яўляецца быццам моўнай мяжой, праз якую лёгка пранікаць, не парушаючы яе, без экспансіі адной мовы ў другую. Як нейтральная мова, яна забяспечвае роўнасць усіх удзельнікаў камунікацыі, незалежна ад роднай мовы, нікога не ставіць у ніжэйшае, залежнае становішча — усе партнёры карыстаюцца не сваім уласным, але і не пазычаным сродкам зносін. Якраз для малых моў эсперанта з'яўляецца своеасаблівым кансервантам і гарантам. Эсперанта можа пагражаць толькі «вялікім» мовам, абмяжоўваючы іх апетыты да гегемоніі. Але нават у тым выпадку, калі эсперанта запануе ў належнай яму сферы, для ўсіх моў застануцца дастатковыя і розныя па маштабах экалагічныя нішы.

Дарэчы, эсперанта ўзнікла ў адзін час з беларускім адраджэннем — на беларускай этнічнай тэрыторыі, на сумежжы культур і этнасаў, у самым цэнтры Еўропы, у нейкай (паводле Марылі Радзевіч) аморфнай прасторы, якая толькі здольная парадзіць жывое, бо спецыялізаваныя, развітыя крайнасці (агонь і лёд, паводле Драздовіча) — гэта эвалюцыйны тупік. Не дзіва, што гэта — адзіны з тысячы эмбрыёнаў «штучных» моў (беларускую таксама нехта называў штучнай), які на працягу больш за стагоддзе даказаў сваю жыццяздольнасць, хаця вырас сіратой, не кажучы пра іншыя здольнасці. Дзіўным супадзеннем гэтая самая аморфная прастора, гэты самы рэгіён Белай Вежы і Палесся, апісаны Марыляй Радзевіч, у старадаўнюю эпоху на мяжы балцкага арэала даў пачатак магутнаму славянскаму моўнаму дрэву, хаця ад балтаў засталіся адно старыя пні і прыгожа квітнеючая шыпшына на гэтым месцы.

Валдас БАНАЙЦІС.
Новая Вільня.

ЖУРНАЛІСТЫ ЗА СВАБОДУ ІНФАРМАЦЫІ

18 лютага адбылася рабочая нарада Прэс-цэнтра, які ўтвораны ў Беларускім фондзе падтрымкі дэмакратычных рэформаў. Журналісты раённых, гарадскіх, абласных і рэспубліканскіх сродкаў масавай інфармацыі пачалі гуртавацца ў своеасаблівы нацыянальны клуб дэмакратычнай прэсы, радыё і тэлебачання. Такім чынам можа быць рэалізавана даўно наспелая патрэба актыўнай дэкамунізацыі грамадскай свядомасці і вызваленне яе ад таталітарнай ідэалогіі. Незалежны Прэс-цэнтр ставіць за мэту збіранне і распаўсюджванне актуальнай інфармацыі па шырокаму колу пытанняў рэфармавання грамадскага жыцця ў Беларусі. Дзеля гэтага мусіць выкарыстоўвацца палітычны вопыт краін Еўропы і асабліва тых, што нядаўна вызваліліся ад камуністычнага паняволення. Дэмакратычнае рэфармаванне Беларусі вымагае трывалай матэрыяльнай падтрымкі з боку тых айчынных асоб і арганізацый, якія павінны быць зацікаўлены ў нашым вяртанні да цывілізаванага ладу.

Выданне брашур, даведнікаў, бюлетэняў, а таксама правядзенне семінараў і сустрэч з вядучымі спецыялістамі, палітыкамі, царкоўнымі і культурнымі дзеячамі — такую праграму вызначыў для сябе Прэс-цэнтр.

Па ўсіх пытаннях, звязаных з удзелам у рабоце новага згуртавання, беларускія журналісты, і асабліва тыя, хто працуе ў мясцовай прэсе, могуць звяртацца ў Менск па тэл. 26-48-17 да сп. Георгія Куневіча.

Л.Л.

Вайскоўцам пра родную мову

УРОК ШОСТЫ

ФАНЕТЫЧНАЯ РАЗМІНКА

1. Прачытайце скорагаворкі, запомніце. Прагаварыце хутка на тры разы.

* Рапартаваў ды не дарапартаваў, стаў дарапартоўваць ды зарапартаваўся.

* Пад пятым пяньком Пеця папаў пяткай па апеньках.

2. Прачытайце словы, правільна вымаўляючы гук **дж**.

выязджай	нараджэнне
ураджай	гараджанін
буджу	гараджанка
хаджу	пасяджэнне
суджу	ваджэнне
пагляджу	суправаджэнне
дажджы	знаходжанне

3. Прачытайце выразна верш Віктара Шніпа, захоўваючы правілы вымаўлення галосных, зычных і іх спалучэнняў.

* * *

Не сумуй,— ты мне сказала:
Не сумуй ...
І пайшоў я адзінокі
Праз зіму.
Праз зіму чаромхаў белых,
Праз вясну.
Знічку згаслую ў нябёсы
Не вярнуць.
Не вярнуць, а доўга помніць
Цеплыню.
Толькі ў сне цябе забуду —
Зноў прысню.
І прысню я дзень наш першы
І святло.
У той дзень усе сцяжыны
Замяло.

ПАЎТАРЭННЕ ВЫВУЧАНАГА

1. Прачытайце прыказкі і прымаўкі, захоўваючы правілы вымаўлення галосных, **зычных** і іх спалучэнняў. Скажыце, якой тэмай яны аб'яднаны?

Добры чалавек і сабаку дражніць не будзе. У **каго якая** натура. Нічога, што рукі чорныя, абы душа была чыстая. Добраму ўсюды добра. Сам мужычок з кулачок, а зла, як у казла. Адвага не знявага. Малы верабей, ды спрытны. Кожны чалавек сам сабе варты. Сам сябе не хвалі, няхай людзі пахваляць. Розум — найлепшае багацце. Якая галава, такі і розум. Мала думаў, ды мудра сказаў. Нікому вады не замуціў. Сам добры, то і людзі добрыя.

2. Прачытайце апісанне дзядзькі Антося (урывак з паэмы Якуба Коласа «**Новая зямля**»). Перакажыце сваімі словамі, які Вы ўяўляеце гэтага героя, выкарыстайце пры гэтым адну з прыказак.

Ён невысок, не надта ёмак,
Ды карчавіты і няўломак,
А волас мае цёмна-русы,
І зухаўскія яго вусы
Умеру доўгі, густаваты,
Угору чуць канцы падняты;
А вочы шэры, невялічкі
Глядзяць прыветна, як сунічкі,
Але раптоўна і адразу
Не расчытаеш іх выразу:
То смех, то хітрасць з іх бліскае,
То дабрата, але якая!

Тлумачэнне новай тэмы: Падоўжаныя гукі і іх правапіс

У беларускай мове ёсць словы з падоўжанымі зычнымі, прыкладам *збожжа, насенне, печчу, соллю.* Падоўжанае вымаўленне перадаецца на пісьме падвойным напісаннем.

Каб зразумець, у якіх выпадках адбываецца падоўжанне, параўнайце пары слоў з беларускай і расійскай моў:

аддзяленне — отделение
варэнне — варенье
заданне — задание
зацішша — затишье
калоссе — **колосья**
купанне — купание
ноччу — ночью
палоззе — **полозья**
пяццю — пятью
ружжо — ружьё
сталлю — сталью
старанне — старание
суддзя — судья
цярпенне — терпение

Як бачым, падоўжаным зычным некаторых слоў нашай мовы адпавядаюць мяккія зычныя або спалучэнне **—ние** ў такіх жа словах расійскай мовы.

Правіла. Зычныя **з, с, дз, ц, ж, ч, ш, л, н** паміж галоснымі могуць вымаўляцца падоўжана. Падаўжэнне зычных на пісьме перадаецца падвойным напісаннем літар: *маззю, Палессе, разводдзе, жыццё, збожжа, падстрэшша, ламачча, ралля, каменне.*

Падоўжаны гук [дз]'на пісьме абазначаецца трыма літарамі — **ддз**: *стагоддзе, суддзя.*

У словах іншамоўнага паходжання, імёнах людзей падоўжаныя зычныя не пішуцца: *група, калона, тэлеграма, артылерыя, касір, тэрыторыя, Ала, Іна, Генадзь* ды інш.

Выключэнне: *Ганна, Жанна, ванна, мадонна.*

ЗАМАЦАВАННЕ.

1. Прачытайце ўрыўкі з паэм «Новая зямля» і «Сымон музыка» Якуба Коласа. Звярніце ўвагу на вымаўленне слоў з падоўжанымі зычнымі гукамі.

Раздолле ў лузе, эх, раздолле!
А колькі смеху і сваволля,
І жартаў, **плюскату**, штурхання
Над гэтым Нёмнам у купанне!

* * *

Нікла жыццё ў шумным лесе,
Агаляўся твар зямлі,
І ляцелі ў паднябессі
З звонкім крыкам жураўлі.

2. Прачытайце верш А. Вярцінскага. Выпішыце словы з падоўжанымі зычнымі і з некаторымі з іх (на выбар) складзіце свае сказы.

Мужчына. Жанчына. Чаканне.

Мужчына, Жанчына. Чаканне.
Шуканне. Блуканне. Час.
Жанчына. Мужчына. Спатканне.
Вітанне. Пытанне. Адказ.
Мужчына. Жанчына. Дыханне.
Сэрцабіццё. Забыццё.
Жанчына. Мужчына. Каханне.
Мужчына. Жанчына. Жыццё.

3. Падбярыце да наступных слоў **аднакаранёвыя** з падоўжанымі зычнымі і запішыце іх парамі паводле ўзору: *крыло — крылле,* навокал — ..., багаты — ...; *адзець — адзенне,* плаваць — ... гуляць — ....

Узбагачэнне слоўнікавага запасу і развіццё мовы

АДЗЕННЕ І АБУТАК

бельё — бялізна
берет — берэт
ботинок — чаравік
брюки — штаны, порткі
бусы — пацеркі
валенки — валёнкі
верхняя одежда — вопратка
военная одежда — вайсковая вопратка
штатская одежда — цывільная вопратка
одежда — адзенне, вопратка
галстук — гальштук
головной убор — галаўны ўбор
гольфы — гольфы
жилет — камізэлька
каблук — абцас
кеды — **кепурка**
костюм — касцюм
кофта, блуза — блузка, блуза
куртка — куртка
меховая шапка — кучомка, аблавуха
носки — шкарпэткі
носовой платок — насоўка
обувь — абутак
одевать — адзяваць, апранаць (**верх.**)
одеваться — адзявацца, апранацца (**верх.**)
пальто — паліто
передник — фартук
пиджак — пінжак
платок — хустка
платье — сукенка
пряжка — спражка
раздеваться — раздзявацца; распранацца (верх.)
ремень — папруга, дзяга
рубаха — кашуля
сапог — бот
сарафан — сарафан
свитер — світэр
тапочки — тапачкі
трико — трыко
тулуп — кажух
туфля — туфель
фата — вэлюм
чулки — панчохі
шапка — шапка
шарф — шалік
шляпа — капялюш
шуба — футра
юбка — спадніца

1. Прааналізуйце слоўнік. Назавіце словы, якія Вы ведалі да заняткаў.

2. Выпішыце словы, з якімі Вы сустрэліся ўпершыню, і складзіце з імі сказы.

3. Запомніце загадкі, загадайце іх сваім знаёмым, блізкім.

* Вярхом сядаю, на каго не знаю, знаёмага ўбачу — адразу саскочу. (**Шапка.**)

* Ішоў, ішоў — дзве дарогі знайшоў і ў абедзве пайшоў. (Штаны.)

* Пад прыпечкам **драбяжы**, а хто ведае — не кажы. (Пацеркі на шыі.)

* Зверху голы, знізу калматы, цяплом багаты. (Кажух.)

* Ты ідзі туды, а я сюды, і сыдземся на пуповай гары. (Папруга.)

* Сам у ботах, а хаджу на галаве. (Цвік у боце.)

* Між пяці бочак залаты вяночак. (Пярсцёнак.)

* Складзеш — клін, развернеш — блін. (Парасон.)

ДЛЯ ЦІКАЎНЫХ

Прачытайце тэкст і перакажыце яго.

Царык-воўк

У першабытным свеце чалавек яшчэ не вылучаў сябе з прыроднага наваколля і лічыў жывёл за істотаў роўных ці лепшых за сябе не толькі фізічна, але і паводле інтэлектуальных якасцей. Таму і верылі, прыкладам, у роднасць з ваўком і нават у паходжанне ад яго. Такое вераванне вучоныя называюць татэмізмам.

Ваўкі з іх сілаю, спрытам, са звычкаю рабіць аблавы, засады, безумоўна, выклікалі павагу і зайздрасць першабытных паляўнічых. Гэтым тлумачыцца распаўсюджанасць менавіта ваўчынага татэмізму сярод фінскіх, германскіх, а таксама і славянскіх плямёнаў. Адно з іх нават называлася «ваўчыным **народам**» — люцічы.

Беларусы паважалі ваўка і нават называлі яго царом: «Першы царык — ясны месяц у небе, другі царык — воўк у калодзе». Сяляне нават схільныя былі дараваць «шэрым разбойнікам» страты ў сваіх статках. «Што ў **ваўка** ў зубах, то святы Юры даў», — сцвярджае беларуская прыказка. Зразумець такія адносіны да ваўка дапамагае істота паганскага пантэона нашых прашчураў — Сімаргл, ахоўнік збажыны, што **заzелянела** і пачала расці. Сімаргла ўяўлялі ў выглядзе крылатага ваўка. І пасля хрысціянізацыі Беларусі ў ваўкоў застаўся нейкі арэол святасці: іх называлі «хартамі святога Юра».

Паводле Сяргея Расадзіна.

Рэха

ЗНАЙШЛІ «СВАЮ НІШУ»

Убачыўшы ў кіёску невялічкую (на чатыры старонкі) газету пад назвай «Ближний Запад», падумаў: відаць, гэта маскоўскае ці пецярбургскае выданне, якое расказвае расійцам пра жыццё-быццё Беларусі ды Прыбалтыкі. Памыліўся: выданне менскае, бацька ягоны — «Белорусский республиканский коммерческий центр».

ПАГАРТАЎШЫ газетку, даведаўся, што раней яна называлася «Снабжение» і была афіцыйным органам «Госснаба БССР». Дык чаму ж «Ближний Запад»? «Ближний» для каго? На жаль, пазнаёміўшыся з газетай (№ 1 за 1993 год) грунтоўней, пераканаўся: гэта не проста **няўдалая** назва, а пункт гледжання рэдакцыі, гэта светапогляд «западноросса», для якога нават незалежная Беларусь — усяго толькі «ближний Запад».

«Цвік» нумара — гутарка з вядомым камерсантам А. Патупам, які скардзіцца на Саўмін ды бядуе, што ягоны «Эридан» пераселіцца ў будан: «...намечается грубое ограничение всех наших возможностей». Веру: у «Эридана» сапраўды ёсць праблемы, як ёсць яны і ў іншых прыватных структур, але спачуваць А. Патупу не магу. Вось як малюе ён палітычную сітуацыю ў нашай дзяржаве: «...понимая, что Горбачёв, как нормальный Генсек, доберётся до республиканских ЦК, номенклатура стала думать: как всю власть Советов на местах прибрать к рукам? Буквально как по команде в течение одного года в Литве, Латвии, Эстонии, Белоруссии, на Украине, в Азербайджане, Армении возникли народные фронты. Что стоило любому местному секретарю по звонку весь фронт загнать в следственный изолятор? Но случилось то, что и должно было случиться,— номенклатура взяла власть в свои руки (гэта на Беларусі ўлада была не ў руках Сакалова ды Камая?! — П. М.) и продолжает политику под новыми, суверенными лозунгами». Цяпер зразумела, чаму «Ближний Запад». Не патрэбныя былі ні народныя франты, ні нацыянальнае абуджэнне, ні суверэннасць. Патрэбныя былі толькі эканамічныя рэформы, якія б дазволілі сп. Патупу «открыть своё дело» і не хвалявацца, што такі выгадны занятак, як выпуск расійскамоўных кніжак, «новые, суверенные лозунги» могуць пахіснуць.

Дарэчы, шаноўны сп. Патупа: і лозунгі ў тутэйшай наменклатуры не дужа суверэнныя. «Двуязычие», пра якое гулі ветэраны ды група «Беларусь» — суверэнны лозунг? Аплёўванне нашага сцяга ды герба на сесіі Вярхоўнага Савета? Само гэтае слова — «савет»?

Але сп. Патупу пераканаць няпроста. Навошта яно, адраджэнне матчынага слова, калі так добра гучыць па-расійску «...весь фронт загнать в следственный изолятор»?

А. Патупу (і «Ближнему Западу»), як і С. Букчыну, дарэчы, дужа хацелася б пераканаць дэмакратычнага чытача, што беларускія патрыятычныя арганізацыі ўтвараюць з мясцовай наменклатурай нейкі сімбіёз, што і мэты ў іх адны, і погляды, і «нішу» яны займаюць адну. Зрабіць гэта вельмі цяжка з прычыны рэдкаснай палітычнай ды інтэлектуальнай недасведчанасці, няразвітасці нашага чынавенства. Наіўны чытач ужо амаль паверыў, што ТБМ, БЗВ, Беларускі Народны Фронт. Грамада — шрубкі партакратычнай махіны, **якая вырашыла парваць з Расіяй усялякія** сувязі-повязі, як раптам выскоквае як той Піліп з канапель шырокавядомы партакрат **ды прапануе ўступіць з Расіяй у канфедэрацыю!** Усе карты зблытвае! Ну, няхай бы ён і сапраўды ўступаў з Расіяй ды Казахстанам у канфедэрацыю (ці федэрацыю, ці на аўтаномію згаджаўся), але навошта так гучна пра гэта апавяшчаць? Праставаты, але дэмакратычны чытач убачыў і шыла і мяшок, то ж бо: «Славянские ведомости», «Знамя юности», «Ближний Запад».

Але працягнем чытанне. «Зелёный» пополз вверх быстрее, чем в конце 1992 года. Первые дни января оказались суровыми и злыми для нашего рубля». Вядома, «нашего». И «Ближний Запад» наш, «российский».

«Запад» ён «ближний», а вось дэмакратычны дух газеткі — аблыжны. «Популярность у народа завоевать проще, чем авторитет», павучае «БЗ» і друкуе дадзеныя сацыялагічнага апытання, паводле якіх «ранг рейтинга по авторитету» З. Пазьняка ніжэйшы, чым у дэпутатаў ВС Булахава і Ганчара. «Были опрошены 4 «отраслевые» группы населения республики: промышленники, местная власть и журналисты». Народ у зборы!

Здавалася б, цалкам натуральна ў выданні, разлічаным на прадпрымальнікаў, забеспячэнцаў і г. д. даць хоць трошкі нечага пра культуру, літаратуру, мастацтва. Ёсць трошкі, але таксама з пункту гледжання метраполіі на «ближний Запад». «Отныне улица Свердлова получит имя Вацлава Ластовского, а ул. Мясникова станет улицей князя Глеба Менского». І каментар: «Всё идёт по сценарию 20-ых годов, с той лишь разницей, что тогда это было немного дешевле».

Розніца не толькі ў гэтым. Розніца і ў тым, што Мяснікоў забіваў людзей, знішчаў парасткі беларускай волі, быў на Беларусі чужой і варожай сілай, для якой яна была «ближним Западом», а В. Ластоўскі загінуў ад рук нахабных прыблуд.

«Ближний Запад» — люстэрка нашай моўнай ды грамадскай сітуацыі. Амаль уся чацвёртая паласа занята спісам фірмаў, арганізацый, прадпрыемстваў, што друкавалі сваю рэкламу ў газеце ў 1992 годзе. «ИМП «Надежда» (Солигорск), КЦ «Надежда» (Орша), МП «Смена» (Витебск), колхоз «Наша победа» (Белыничи)». Далей чытаць няма ахвоты, але ўсё ж дачытваю спіс. Ёсць тры беларускія назвы: «Кооператив «Квецень», СП «Полімайстар» ды «МКПП «Рунак».

«В этом году мы решили выйти на более широкую аудиторию и надеемся, что сумеем найти свою «нишу» в довольно-таки тесном пространстве информационного рынка»,— даверліва дзеліцца газета з чытачом сваімі спадзяваннямі. «Сумеют», бо ў нашай маладой дзяржаве навідавоку вялізная ніша.

Павел МАРЦІНОВІЧ.

Набалелае ◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Падобна на двор у нядбайнага гаспадара

Беларускае тэлебачанне паведаміла, што кіраўніцтва Латвійскай Рэспублікі вырашыла з 20 сакавіка г.г. закрыць бескантрольны ўезд у сваю краіну. Каб папасці туды, патрэбна віза. Яе можна набыць у прадстаўніцтвах Латвіі за 10 долараў. Або купіць пры ўездзе ў краіну за 20 долараў. Гэта не датычыцца грамадзян Літвы і Эстоніі. Іх права.

Але калі Латвія зрабіла такі крок, то чаму не рэагуюць адпаведныя службы Беларусі? Латвійцы могуць свабодна прыязджаць да нас з куфрамі «пустых» рублёў і вывозіць каштоўныя тавары.

Беларусы ганарацца, што яны памяркоўныя, але ж і памяркоўнасць павінна мець разумныя межы.

Вось яшчэ. Украіна і дзяржавы Прыбалтыкі за пралёт над сваёй тэрыторыяй самалётаў краін СНД бяруць плату ў цвёрдай валюце. А Беларусь аддала краінам СНД свой паветраны абшар бясплатна. Во добранькія!

А рэкеціры? Чытаеш у газетах і часопісах і дзіву даешся. Мала нам сваёй погані, дык яшчэ і з Расіі свабодна прыязджаюць. А праз Беларусь і ў Польшчу, каб і там абіраць на рынках беларусаў. У Брэсце рэкеціры кантралююць вакзал. Жах! А мы ўсё памяркоўнічаем. Самім сабе на бяду. І Вярхоўнаму Савету трэба не разбягацца на чарговы шматмесячны адпачынак, а хуценька прымаць адпаведныя законы па абароне насельніцтва ад бандытаў, незалежна, адкуль яны, а таксама па ўмацаванні нацыянальнага суверэнітэту. А то ў нас падобна на двор у нядбайнага гаспадара, па якім мала што ўсе сноўдаюць, а адкуль усё ў дадатак цягнуць.

Мікалай ЛЕНКАВЕЦ.
г. Ганцавічы.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Кароткая энцыклапедыя беларускай мовы

Апостраф (ад грэчаскага *апострафас* 'павернуты ўбок або назад') — надрадковы значок у выглядзе коскі. У розных арфаграфічных сістэмах мае рознае значэнне: паказвае пропуск галосных, аддзяляе артыклі, часціцы ды інш. У беларускай графіцы стаў выкарыстоўвацца як раздзяляльны сродак пасля апублікавання ў 1918 годзе «Беларускай граматыкі для школ» Б. Тарашкевіча. Канчаткова яго функцыі вызначыла Акадэмічная канферэнцыя 1926 года.

Паводле А. М. Булыкі.

Антрапаніміка (ад грэчаскіх слоў *антрапос* 'чалавек' і *оніма* 'імя') — раздзел анамастыкі (навукі аб усёй сукупнасці ўласных імён), які вывучае антрапонімы: асабовыя імёны людзей, прозвішчы, мянушкі, псеўданімы.

Паводле В. П. Лемцюговай.

ШТО ЗА ЗАКОН, ЯКІ МОЖНА НЕ ВЫКОНВАЦЬ?

Нядаўна у Доме літаратара адбылося пасяджэнне Кансультацыйнай нарады дэмакратычных сіл. За «круглым сталом» у канферэнц-зале сабраліся прадстаўнікі розных палітычных і грамадскіх арганізацый Беларусі.

Гаворку, прысвечаную своеасабліваму юбілею (тры гады са дня прыняцця Закона аб мовах), распачаў народны дэпутат Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Яўген Цумараў. Зрабіўшы экскурс у перадгісторыю сённяшняга этапу барацьбы за адраджэнне роднай мовы, прамоўца заўважыў, што раней лічба праціўнікаў беларускай мовы (у якасці адзінай нашай дзяржаўнай мовы) была меншая, чым цяпер.

У чым жа справа? Паспрабуем разабрацца ў гэтым. Пэўныя палітычныя сілы сёння рашуча змагаюцца за дзяржаўнае двухмоўе. Яны спасылаюцца на апошнія вынікі сацыялагічнага апытання: 72,3 працэнта рэспандэнтаў у сваіх адказах спецыялістам Інстытута сацыялогіі Акадэміі навук Беларусі заявілі, што рэспубліка павінна мець дзве дзяржаўныя мовы — беларускую і рускую. Толькі 22,8 працэнта ўпэўнены, што нашай дзяржаўнай мовай павінна быць беларуская.

Магчыма, сацыёлагі не памыліліся, правільна выбралі кантынгент рэспандэнтаў. Але ж ёсць у гэтай горкай праўдзе яшчэ адзін бок — мэтанакіраванае і паслядоўнае вынішчэнне нашай мовы, якое ледзь не прывяло да ліквідацыі беларусаў як нацыі. І менавіта гэта не ўлічвала ў выступленні на нарадзе сустаршыня Руху за сацыяльны прагрэс і дэмакратычныя рэформы Вольга Абрамава. Якраз яна, спасылаючыся на агульначалавечыя, прызнаныя ва ўсім свеце вартасці, агітавала за дзяржаўнае двухмоўе.

Прамова В. Абрамавай выклікала прыкметнае ажыўленне сярод удзельнікаў дыскусіі. І ўсё ж для большасці іх зрабілася відавочным: не тымі аргументамі карыстаюцца прыхільнікі двухмоўя, бо зацверджанае законам двухмоўе непазбежна скрозь прывядзе да паўсюднага рэальнага аднамоўя.

Старшыня Цэнтральнай Рады Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады Алег Трусаў падкрэсліў, што адзін са шляхоў вяртання беларускай мовы ў шырокі ўжытак — змяненне стаўлення да роднага слова з боку кіраўнікоў усіх узроўняў. Што да ўрадавых структур, то аб пэўным спрыянні беларушчыне можна гаварыць хіба толькі ў міністэрствах інфармацыі, адукацыі, культуры і замежных спраў.

Слушныя прапановы выказаў таксама намеснік старшыні Менскага гарсавета Анатоль Гурыновіч: «Закон аб мовах не вызначае... юрыдычнай адказнасці за праваларушэнні...» Але што ж гэта за закон, які можна не выконваць? Менскі гарсавет, напрыклад, сам выступіў з ініцыятывай накладваць адміністрацыйную адказнасць на кіраўнікоў за невыкананне Закона аб мовах.

Сваімі прапановамі на пасяджэнні падзяліліся і прадстаўнікі Аб'яднанай дэмакратычнай партыі Беларусі, Нацыянал-дэмакратычнай партыі Беларусі, Беларускай сялянскай партыі, шэрагу іншых партый і грамадскіх арганізацый. Шкада, што з нагоды трохгоддзя прыняцця Закона аб мовах дзяржаўныя структуры не знайшлі часу на правядзенне адпаведных мерапрыемстваў. Відаць, для іх адраджэнне роднай мовы — справа па-ранейшаму далёка не першага плана.

Кастусь ЛАДУЦЬКА.

• *Чыталі?* •

Таямніцы адкрываюць калекцыянеры

Газета «Беларускі калекцыянер» набывае абрысы перыядычнага выдання. Студзеньскі нумар будзе цікавы філакартыстам, філатэлістам, геральдыстам, фалерыстам, баністам і нумізматам. І дзіўна і крыўдна за маленькі наклад «Беларускага калекцыянера» — усяго толькі 999 паасобнікаў, бо кожны нумар газеты адкрывае ўнікальныя старонкі беларускай гісторыі.

Што асабліва ўражае ў восьмым нумары «Беларускага калекцыянера»? На першай старонцы — артыкул Вітаўта Зубкоўскага «Нашыя паштоўкі на Захадзе». Аўтар падказвае астравы філакартыстычнай беларусікі ў замежжы — Нямеччыне, Чэхіі, Францыі, ЗША... Згадвае ён і колішнія — дваццатых гадоў — паштовыя карткі БССР.

Сярод аўтараў «Беларускага калекцыянера» Леў Коласаў, вядомы філатэліст, слынны даследчык паштовай гісторыі Беларусі.

Міхась Вераціла выступае з грунтоўным артыкулам «Сьвідніцкі паўгрош», уводзячы і нумізмата, і проста цікаўнага чытача ў далёкае ад нас XVI стагоддзе. Дэталёвасць, з якой аўтар распавядае пра мінуўшчыну, дае падставы лічыць, што калекцыянер і краязнавец Міхась Вераціла правёў грунтоўны росшук. Дарэчы, што да ўсіх публікацый гэтага вядомага нумізмата ў газеце «Беларускі калекцыянер», то яны, бясспрэчна, заслугоўваюць асобнага кніжнага выдання.

Завяршаючы кароткі агляд чарговага нумара «Беларускага калекцыянера», нагадваем яго адрас: 211030, Орша, вул. Флёрава, д. 7, кв. 16, Сярожкіну Алесю Міхайлавічу. Акрамя Сярожкіна, удзел у падрыхтоўцы газеты да выпуску ў свет прынялі Уладзімір Цярохін і Мікола Дземідовіч.

Ганна ЦІТАЎКА.

Рубрыку вядзе

Лявон БАРШЧЭЎСКІ

Шэдэўры сусветнай паэзіі па-беларуску (47)
Узбагацілася нямецкая познарамантычная лірыка таксама шэрагам выдатных вершаў Ёзэфа Айхендорфа (1788—1857) і Вільгельма Мюлера (1794—1827).

Ёзэф АЙХЕНДОРФ

Інтэрмецца

Твой вобраз незабыўны
У сэрцы я нашу.
Штодня — чароўны, дзіўны —
Ён цешыць мне душу.
Душа мая спявае,
І тая песня ўміг,
Яе нітачка жывая,
Злучае нас дваіх.

Шчасце паэта

О свет, я табе невядомы,
З табою мы — не сябры.
Затое заўсёды, як дома,
Я ў вечаровай зары.
Фартуна, ляці ў паднябессе,
Лунай сабе ў вышыні.
А я між аленяў у лесе
Не засумую ані.
Даўно я ад роднага краю
Падаўся ў чужую зямлю,
І ўсё-такі заўжды благаслаўляю
Куточак, што сэрцам люблю.

Вільгельм МЮЛЕР

Ранішняя песня

Хто там гуляе пад акном,
Грукоча ў аканіцу?
То вецер ходзіць хадуном,
Не хоча ўгаманіцца.
«Выходзь, выходзь, хадзем са мной! —
Гарэза выклікае. —
Тут пахне сонцам і вясной!
А пекната якая!
Ці чуеш, як жукі гудуць
Над веснавою старонкай?
Нібы схмялелыя, лятуць
І ў шыбы б'юцца звонка.
Паміж галінак, па траве
Праменьчык прабягае.
Прачніся! Ён цябе заве,
Смяецца і міргае.
А салавей... Як ён спяваў,
Як ён свісцеў і шчоўкаў!
Ты з ложка соннага не ўстаў,
Замоўк цяпер салоўка.
Я стукаю табе ў акно,
На волю выклікаю.
Выходзь! Вясна цвіце даўно,
Яна не пачакае».

Пераклад з нямецкай Уладзіміра ПАПКОВІЧА.

Вечарыны

ДАНЧЫК: яркі прыклад і горкі папрок

Прыгадваю, як увосень 1989 г. у Менск прыехаў Данчык, беларускі спявак з Амерыкі, і адразу ж заваяваў нашы сэрцы. Мы слухалі цудоўныя песні і плакалі, бо, як сказаў адзін пісьменнік, «ад шчасця таксама плачуць». Тады мы яшчэ жылі ў таталітарнай дзяржаве. Усюды панаваў страх. Таму Данчыку далі толькі адну канцэртную залу ў Палацы прафсаюзаў. І тут дарэчы будзе прыгадаць адважную жанчыну Валянціну Швяцову, дырэктара згаданага Палаца, якая таго дамаглася. Яна не пабаялася начальства, стала поперак горла стагнацыйнаму кіраўніцтву рэспублікі. Зрабіла ўсё, каб адбыўся не толькі адзін запланаваны і дазволены канцэрт Данчыка, а і яшчэ некалькі. Шкада, што неўзабаве яе напаткала гвалтоўная смерць.

І вось новая сустрэча з Данчыкам, цяпер ужо завочная. На вечарыну, прымеркаваную да дня яго нарадзінаў, прыйшло ў Дом літаратара шмат народу. Людзі стаялі ў праходах. Адкрыў яе вядучы першага канцэрта Данчыка ў Менску Віталь Сямашка. На пачатку вечарыны адбылося набажэнства, у якім прагучала малітва за Беларусь і яе славутых сыноў. Святар Ігар Латушка прыгадаў першы менскі студэнцкі гурт выканаўцаў беларускай песні (сам у ім удзельнічаў), яго ролю ў адраджэнні беларускай песні.

Пра феномен Данчыка, яго ўклад у беларускае Адраджэнне гаварылі паэт С. Грахоўскі, кампазітары І. Лучанок, З. Яўтуховіч, Н. Сярых, іншыя ўдзельнікі ўрачыстасці. Яны расказалі і пра свае асабістыя кантакты і сустрэчы з Данчыкам, што так іх радуюць і натхняюць. С. Грахоўскі, В. Жуковіч прачыталі свае вершы, прысвечаныя артысту і яго маці сп. Юліі. Зладжанымі сіламі арганізатараў вечарыны (фан-клуб аматараў творчасці Данчыка, Дом літаратараў і Саюз пісьменнікаў Беларусі, часопіс «Роднае слова») быў дадзены вялікі канцэрт. Выступілі барды і гурты Данчыкавай генерацыі, тыя, каго ён абудзіў і паклікаў з сабою — у нацыянальнае мастацтва. Так, напрыклад, Яўтуховіч прыгадаў, што музыку для першай беларускай песні ён напісаў, працуючы з Данчыкам над калыханкай «Добрай ночы».

У канцэртнай праграме прагучалі аўтарскія песні А. Атаманава, І. Лучанка, В. Сядых, З. Яўтуховіча, песні на словы Купалы, Багдановіча, К. Буйло, Н. Арсенневай, С. Новіка-Пеюна, прэм'еры новых песень у выкананні ансамбляў і гуртоў. Потым быў паказаны фільм «Данчык». Прамільгнулі кадры з ім: маладзёжная вечарына, у гасцёўні Л. Барткевіча, на набярэжнай Свіслачы, першы канцэрт, апошні канцэрт. І вось развітальная сцэна ў зале: Данчык — прыгожы, высокі, у белай вышыванай кашулі, з адухоўленым бледным тварам бярэ гітару і начынае новую песню. Шчымліва гучаць словы «Зорачкі». Чысты, натхнёны, салаўіны голас лунае высока ў паветры і раптам зрываецца, нібы падае долу — спазмы перахапілі спеваку горла, ён плача.

Дык хто ж такі Данчык? Што нас у ім так прыцягвае і хвалюе? Яго фенаменальны талент і голас? — Так! Абаяльнасць і інтэлігентнасць? — Так! Беларускасць? Чысціня роднай мовы ў вуснах? Пакутлівая любоў да радзімы ў ягоным сэрцы? — Так! Данчык для нас — яркі прыклад і горкі папрок. Прыклад таго, як можа чалавек, жывучы за акіянам у чужым асяроддзі, зберагчы тым не менш родную мову, угрунтавацца на нацыянальнай глебе, стаць гарачым патрыётам радзімы. Духоўную эстафету ён пераняў ад сваіх продкаў — слаўнага роду Луцкевічаў, — якія на пачатку XX ст. узнялі паходню беларускага Адраджэння. Разам з тым Данчык — нам горкі папрок, бо мы не сталі тым, чым павінны былі стаць, жывучы на сваёй зямлі. У сваёй большасці мы — нікія.

І. К.

• Чыталі? •

З глыбінь народнае душы

Кніга «Беларускія прыказкі, прымаўкі, фразеалагізмы», што нядаўна выйшла ў выдавецтве «Навука і тэхніка» накладам 10 тысяч паасобнікаў, з'яўляецца трэцім дапрацаваным і дапоўненым выданнем, якое ў свой час склаў вядомы пісьменнік і навуковец Фёдар Янкоўскі. У «Слове складальніка да першага выдання» можна даведацца, як узнікла гэта кніга: «Спярша мелася на ўвазе выдаць невялікі зборнік беларускіх народных прыказак і прымавак, якія я сабраў у розных мясцінах Беларусі. Агульная колькасць іх складала больш за 4000. Але адсутнасць зборніка беларускіх народных прыказак і прымавак для масавага чытача штурхнула на складанне больш поўнага зборніка — такога, які з'явіўся б даведнікам і дапаможнікам для настаўнікаў і працаўнікоў друку, агітатараў і прапагандыстаў, студэнтаў і вучняў».

Рупліва адабраныя Фёдарам Янкоўскім, прафесійна апрацаваныя, беларускія прыказкі і прымаўкі даюць цэласнае ўяўленне пра глыбіню і багацце мовы беларускага народа.

•••

Некалькі згадак з гісторыі Айчыны

У выдавецтве «Юнацтва» накладам 15 тысяч паасобнікаў выйшла кніга эсэ Станіслава Цярохіна «Перунова цяпельца». Аўтар кнігі мастацкім словам ажыўляе падзеі, вобразы таленавітых людзей розных часоў, якія былі забыты. Змест кнігі складаецца з раздзелаў: «Перунова цяпельца», «Шахматы далёкіх продкаў», «Ракеты нашага земляка», «Энцыклапедыст са Шчорсаў», «Лепельскі выгнаннік», «Мядовы бунт» і іншыя. Выданне адрасавана школьнікам старэйшага ўзросту.

• Чыталі? •

Што трэба ведаць кожнаму беларусу

У мінулым годзе «Наша слова» на сваіх старонках знаёміла чытачоў з працай Вацлава Ластоўскага «Што трэба ведаць кожнаму беларусу». Нядаўна гэтая праца перавыдадзена коштам Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны накладам 10 тысяч паасобнікаў. Гэта ўжо трэцяе выданне. Яго пашырыў Я. Найдзюк. Хочацца нагадаць, што кніжка складаецца з дванаццаці раздзелаў: «Пра сябе і свой народ», «Пра беларускую зямлю», «Пра сваю мову», «Пра гісторыю Беларусі», «Пра веру беларуса», «Пра бацькаўшчыну», «Пра нацыянальныя адзнакі беларуса», «Пра патрыятычныя павіннасці», «Пра беларускую сям'ю», «Беларус на чужыне», «Нашая гордасць», «Прысяга беларуса». Выданне можна набыць у ТБМ, а таксама ў шапіку таварыства, што на праспекце Скарыны.

Рэха

НА КАГО ІДЗЕ «КАРАЛЕЎСКАЕ ПАЛЯВАННЕ»?

Дзесяткі тысяч людзей пасля «блукання па пакутах» любяць паглядзець добрую тэлеперадачу. Да ўсяго, сёння ёсць што і паглядзець. Праўда, не заўсёды беларускае тэлебачанне радуе. Пасля прагляду некаторых перадач хочацца крычаць: «Калі ўжо гэта на нашым тэлебачанні скончыцца настальгія па савецкай **імперыі?!» Ды хто пачуе?**

8 лютага на БТ ішло шоу-казіно «Каралеўскае паляванне». У студыю былі запрошаны супрацоўнікі часопіса «Родник» **(«Крыніца»)** Уладзімір Някляеў, Міхась Кацюшэнка, Леанід Екель і Павел Якубовіч. Дарэчы, кожны з запрошаных па-свойму арыгінальны і цікавы чалавек. Вядучыя, артысты тэатра «Хрыстафор», як заўсёды, трымалі сябе на ўзроўні сваіх талентаў. Ды і самая прыгожая, як яе нядаўна ацаніла адно выданне, вядучая — тэлежурналіст Кацярына Дзямчук працавала як мае быць. Праўда, спадарыня Кацярына, якая на самым пачатку ўзнікнення «Каралеўскага палявання» (калі мне не здраджвае памяць) гаварыла па-беларуску, цяпер толькі на «великом и могучем». Я ўжо не гавару пра **вядучых — спадароў Крыжаноўскага і Краўца.** Магчыма, ім пастаўлены такія ўмовы працы: ці вы гаворыце па-расійску, прапагандуеце расійшчыну і працуеце, ці... Бо як разумець тое, што на дзяржаўным беларускім тэлебачанні ў час, калі ўжо чацвёрты год, як прыняты Закон аб мовах, з чалавекам, які гаворыць па-беларуску, вядучы не можа сказаць і двух слоў на дзяржаўнай мове.

У шоу-казіно былі і такія эпізоды. Пасля пытання, зададзенага вядомаму паэту, галоўнаму рэдактару часопіса «Родник («Крыніца»), прыстойнаму чалавеку Уладзіміру Някляеву, чым ён займаецца ў вольны час, не дачакаўшыся адказу, паказалі музычны кліп з палавым актам паміж кветкамі. Што гэта: пераклад беларускамоўнага адказу на расійскую мову ці проста здзек? І яшчэ. У канцы «Каралеўскага палявання», калі У. Някляеву прапанавалі пазнаёміць гледачоў з вершам, які ён напісаў у студыі па просьбе саміх жа вядучых, яму далі зачытаць толькі два радкі (ці некаму верш не спадабаўся, ці мова, на якой ён быў **напісаны)** і пусцілі музычны кліп з рускамоўнай песняй на словы паэта «Кукла **Мадонна»,** нібыта ў Някляева няма цудоўных беларускіх песень. Сама па сабе ўзнікае думка, што ўсе фокусы з паэтам зроблены спецыяльна, таму што ён гаварыў толькі па-беларуску, выклікаючы **разгубленасць у** вядучых, якія, відаць, і не чакалі, што галоўны рэдактар «Родника» («Крыніцы») яўны «нацыяналіст» і не ўпісваецца ў шоу-казіно, дзе беларуская мова, беларуская песня — госць рэдкі і нечаканы.

Вінцук ВАЛОЖЫНСКІ.

Жывыя казкі

Ці кожны ведае, што песняр роднага краю Алесь Гарун валодаў і драматургічным дарам, пісаў для дзіцячага тэатра? А вось хлопчыкі і дзяўчынкі з вёскі Сарачы на Любаншчыне добра знаёмы з гэтай гранню яго творчасці.

Яны, удзельнікі ўзорнага драматычнага калектыву «Летуценнікі», увасобілі «Жывыя казкі» А. Гаруна на сцэне мясцовага Палаца культуры і з радасцю паказваюць свой спектакль сябрам. Ён жа такі блізкі ім, зразумелы і хвалюючы сваімі вобразамі, узятымі з беларускага фальклору.

Навошта людзі прыдумляюць казкі? Над гэтым задумаліся стваральнікі дзіцячага тэатра ў Сарачах Ала і Васіль Каткаўцы і адказалі самі сабе: «Каб дабро перамагала!» І не толькі ў казачным сюжэце, бо непахісна спрадвечная прага чалавека бачыць усталяванне дабра і праўды ў гэтым свеце. Прага, якая тчэцца на ціхіх кроснах пяшчотных матчыных .і бабуліных казак, сівых павер'яў і паданняў, застаецца з ім назаўсёды, як посах мудрасці на дарозе лёсу.

Вось чаму яны ставяць перад сабой мэту: праз тэатр — захапляльную гульню, вясёлую забаўку, імклівую дзею — дапамагаць сталенню дзіцячай душы, выспяванню ў ёй светлага дару маральнасці і чалавечнасці, што жывуць у творчасці народа.

Дар — гэта тое, што набывае чалавек ад нараджэння: родны дом, бацькоўскі кут, матчына песня, яе голас і мова. А яшчэ гэта тое, што сам прыносіш у гэты свет, аддаеш іншым з любоўю і шчырасцю: сардэчнасць і давер, плён рук і таленту.

Усё, што ідзе ад роднае зямлі, роднага слова, з глыбінных крыніц фальклору і так ярка іскрыцца ў «Жывых казках» Гаруна, глыбока хвалюе і цікавіць кіраўнікоў тэатра і іх юных сяброў. Зерне, што ўскалася на роднай глебе, жывіць рэпертуар «Летуценнікаў». Не, яны не адгароджваюцца высокім плотам ад багаццяў культур іншых народаў. На афішы іх тэатра — імёны Андэрсэна і Аксакава, Міхалкова і Карыма. Але спектаклям паводле беларускіх народных казак, твораў беларускіх аўтараў — асаблівая ўвага.

Сапраўдным святам стала для старэйшых школьнікаў пастаноўка п'есы Артура Вольскага «Граф Глінскі-Папялінскі», зробленая ў традыцыях стараданяга тэатральна-балаганнага відовішча. Спецыяльна для тэатра ў Сарачах маладая брэсцкая паэтэса Зінаіда Дудзюк напісала казку «Дудка-самагудка».

Кожная новая работа для маленькіх артыстаў, іх настаўнікаў на сцэне і ў жыцці, для ўсіх гледачоў — гэта сустрэча з хараством нашай мовы і народнай душы, урок любові да Бацькаўшчыны, веры ў яе светлую зорку. Кожны спектакль — як рука, працягнутая сябру: каб не блукаў на звілістых сцяжынках, ведаў, хто ён і адкуль. Каб не ў зманліва-бліскучых ды пустых бразготках, а ў чароўным куфэрку нашай спадчыны знаходзіў для сябе прыцягальны духоўны скарб.

Дарэчы, «Чароўны куфэрак» — гэта назва дзіцячага тэатральнага фестывалю, ініцыятарам якога былі «Летуценнікі» — удзельнікі і пераможцы шматлікіх творчых конкурсаў.

Гэтая звычайная бяроста...

Бяроста — улюбёны матэрыял народных умельцаў з давен-даўна. Матэрыял просты і даступны. Гнуткая, лёгкая, шаўкавіста-аксамітная бяроста ішла на выраб карысных і патрэбных у гаспадарчым ужытку рэчаў. З яе выходзілі зручныя і зграбныя карабы, кашы, куфэркі, куфлі, якія можна было сустрэць калісьці ледзь не ў кожнай сялянскай хаце. А беларускія красуні яшчэ ў старажытнасці насілі на руках як упрыгожанне і талісман берасцяныя абярэгі: згодна з павер'ямі, яны аберагалі ад зла, бядоты.

Прайшоў час, змянілася жыццё, але цікавасць да работы з унікальным матэрыялам, што заўсёды пад рукой, не згубілася. Сёння ён знаходзіць прымяненне ўжо не столькі ў вырабах прадметаў паўсядзённага побыту, колькі ў творах дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Сучасныя майстры, абапіраючыся на традыцыйныя прыёмы, не цураюцца і пошукаў новага ў гэтым накірунку.

Тонкім густам, фантазіяй і арыгінальнасцю формы і аздаблення вылучаюцца работы з бяросты маладога мастака Алеся ЧАПЯЛЯН-СКАГА, які працуе ў Менскім абласным цэнтры народнай творчасці. Іх вы бачыце на гэтых здымках.

Святлана КЛІМЕНЦЕНКА.

Фота А. ЦЭХАНОВІЧА.

Народная лякарня

Д. ДЖАРВІС: Нацыянальныя асаблівасці людзей і народная медыцына

Фермеры ведаюць, што розныя народы буйной рагатай жывёлы ў статку нельга карміць аднолькава — для кожнай патрабуецца індывідуальны рацыён. Беручы гэта за прыклад, народная медыцына сцвярджае, што чалавек павінен харчавацца ў адпаведнасці са сваімі нацыянальнымі асаблівасцямі. Такі прынцып харчавання папярэджвае хваробы, паколькі клеткі арганізма атрымліваюць ежу, якую будуць выкарыстоўваць найбольш эфектыўна.

Вядома, што відавыя адрозненні раслін, знешнія прыкметы перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Прыкладам, кактус. Па сваіх прыроджаных якасцях (устойлівасць да гарачыні, здольнасць утрымліваць вільгаць і інш.) і вонкавым выглядзе ён адрозніваецца ад іншых раслін. А калі ўзяць людзей? Белая раса мае некалькі тыпаў. У Еўропе жыхары поўначы адносяцца да нардычнага тыпу. У асноўным яны харчуюцца рыбай. З раслін ужываюць найбольш водарасці. Характэрная іх рыса — альбінізм (ад лац. *белы*). Яны высокага росту, маюць светлыя валасы і вочы, вузкі нос, белую скуру, падоўжаную форму галавы. Як правіла, яны моцнага здароўя, устойлівыя да розных хвароб, маюць здаровыя зубы. Людзям гэтага тыпу рэкамендуецца есці жытні хлеб, мёд, рыбу і іншыя прадукты мора (замест мяса). Пажыўную каштоўнасць паўночнай расліннасці можна кампенсаваць за кошт таблетак з марскіх водарасцей (у нашых умовах — за кошт кансерваванай і сушанай марской капусты — рэд.). У складзе таблетак налічваецца 45 мінеральных элементаў, якія жыхары поўначы атрымлівалі на працягу стагоддзяў.

Для жыхароў Альп характэрны карыя і светла-карыя вочы, каштанавыя і чорныя валасы, круглявая галава. Асноўная ежа людзей гэтага тыпу — фрукты, мяса птушкі і дзікіх жывёл, вырабы з мукі і круп. Жыхароў Міжземнамор'я характарызуюць цёмныя вочы, чорныя валасы, смуглявая скура і падоўжаная форма галавы. Іх ежа разнастайная: прадукты мора, малочныя прадукты, хлеб, крупы, кукуруза, фрукты, сокі. Трэба адзначыць, што ўстойлівая раней у харчаванні дыферэнцыяцыя паміж людзьмі розных тыпаў у апошні час парушаецца. Людзі менш сталі ўжываць прадуктаў мора, а болей прадуктаў, якія вырошчваюцца на зямлі. Гэта асабліва адчуваюць на сабе жыхары поўначы.

Людзям розных тыпаў патрабуецца рознае харчаванне.

◆◆◆ НА ХВАЛЯХ БТ ◆◆◆

3 САКАВІКА

17.10. Для дзяцей. Жыве мая мова. СШ № 118 г. Менска.
18.20. Навіны Бі-бі-сі.
19.10. Роднае слова. Дзяржаўнае двухмоўе: трактоўкі, погляды, меркаванні.
21.00. Панарама.
22.30. НІКа.

4 САКАВІКА

15.25. Паказвае Гродна. Інфармацыйна-публіцыстычная праграма.
18.30. Навіны Бі-бі-сі.
20.20. Тыдзень беларускага ўрада.
20.40. Калыханка.
21.00. Панарама.
22.25. Творчае маладзёжнае аб'яднанне «Крок».

5 САКАВІКА

16.15. Для школьнікаў. Арыенцір. Перадача з Брэста.
18.30. Навіны Бі-бі-сі.
19.40. Кватэра ва ўласнасць. Чаму скардзіцца прыватызатар?
20.15. Гаворым па-беларуску.
21.00. Панарама.
23.05. НІКа.

6 САКАВІКА

16.40. «Песню бярыце з сабою». Песні — лаўрэаты 1992 года. Частка 1-ая.
18.10. «Песню бярыце з сабою». Частка 2-ая.
20.05. «Я жыву, каб убачыць Вас...» Літаратурна-музычная кампазіцыя.
21.00. Панарама.
23.10. НІКа.

7 САКАВІКА

10.40. Для дзяцей. «Сонейка маё». Музычна-забаўляльная праграма да Дня жанчын.
16.30. Тэлебом. Музычная праграма з удзелам юных талентаў.
18.30. Рок-айленд-шоу. Музычная праграма з удзелам беларускіх рок-гуртоў.
20.00. Панарама.

Рэдактар Эрнэст Ялугін.

Сябры рэдакцыйнай калегіі: Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Ніл Гілевіч, Уладзімір Дамашэвіч, Алесь Камароўскі, Анатоль Клышка, Алег Куліцкі, Уладзімір Ламека, Уладзімір Содаль, Алесь Траяноўскі, Генадзь Тумаш, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Міхась Шавыркін.

Адказны сакратар Віктар Шніп.

Заснавальнік: ТБМ імя Ф. Скарыны.
Наш адрас: 220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Тэлефон рэдакцыі: 33-17-83.
Індэкс 63865.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара неабавязкова можа адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае. Наклад 8507 паасобнікаў. Зак. 261.

Падпісана ў друк 1.03.1993 г. у 15 гадзін.
МВПА імя Якуба Коласа.
Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка». 220079, г. Менск, 1-ы Загарадны завулак, 3.